INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES
SPECIAL ISSUE ON Impact of GST on Economy, Commerce and Industry

Vol. V, Special Issue II, January - 2020,
ISSN: 2454-8499, Impact Factor: 1.89(GIF), 0.679(IIFS)

जी. एस. टी. आणि उद्योग व व्यापार क्षेत्र

डॉ. ई. जे. जगताप
कु. वैशाली शिवाजी जाधव
(संशोधक विद्यार्थी वाणिज्य विभाग)
आण्णासाहेब मगर महाविद्यालय, हडपसर, पुणे.

गोषवारा:

भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या वाटचालीत एक ऐतिहासिक महतवाचे पाऊल म्हणजे वस्तू व सेवाकर प्रणाली फ्रान्स या देशात लागू झाली. 2003 ला राजकोषीय जबाबदारी व अंदाजपत्रकीय व्यवस्थापन कायद्या नुसार भारतात केळकर समितीने 2004 मध्ये वस्तू व सेवा कराची संकल्पना मांडली. 'एक देश एक कर' या संकल्पनेवर 2007 पासून शासन स्तरावर पुर्व तयारी सुरु होती. 10 वर्षांच्या प्रदीर्घ प्रतिक्षे नंतर 1 जुलै 2017 पासून देशभरात जी. एस. टी. प्रणाली लागू करण्यात आली. या जीएसटी.प्रणालीत ठरविण्यात आलेले कर दर व उदयोगावर व व्यापारावर होणारा परीणाम अभ्यासणे क्रम प्राप्त ठरते. याच उद्देशाने सदर संशोधन पेपर प्रस्तुत करण्यात आला आहे.

मुख्य मुद्दे: जी.एस.टी. करप्रणाली ची विभागणी, कर दराची विभागणी, करप्रणालीचा उद्योगव्यापाराबद्दलकेलेली धोरण निश्चीती इ.

प्रस्तावना:

1 जुलै 2017 रोजी संसदेच्या केंद्रिय सभागृहात झालेल्या कार्यक्रमात पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते आणि राष्ट्रपती प्रणव मुखर्जी यांच्या उपस्थितीत देशभर वस्तू आणि सेवा कर लागू करण्यात आला. वस्तू व सेवा कर हा निश्चित स्वरुपाचा वस्तू व सेवां वर आधारित असा कर आहे योग्य कर धोरण हे कोणत्याही देशाच्या मजबूत प्रशासन, आर्थिक विकास आणि शाश्वत विकासाच्या दृष्टीने महत्वाचे मानले जाते. सुलभ कर रचना ही आर्थिक विकासा साठी महत्वाची मानली जाते. वस्तू व सेवा कर देश पातळी वरील एकच सर्व समावेशक कर आहे. अनेक प्रकारच्या अप्रत्यक्ष करांचा समावेश एकाच स्वरूपाच्या करात झालेला आहे. जवळपास सर्वच प्रकारच्या वस्तू व सेवांवर हा कर आकारला जात आहे. वस्तु व सेवाकरा ची विभागणी तीन भागात करण्यात येते.

1) केंद्रिय वस्तू व सेवा कर Center Goods & Service Tax – (CGST)

अबकारी कर, अतिरिक्त सिमा शुल्क, सेवा कर, अतिरिक्त अबकारी कर या सर्वांचा समावेश सीजीएसटी मध्ये केला असून यातून मिळणारे उत्पन्न हे प्रामुख्याने केंद्र सरकारचे असेल.

2) राज्य वस्तू व सेवाकर - State Goods & Service Tax – (SGST)

Vol. V, Special Issue II, January - 2020,
ISSN: 2454-8499, Impact Factor: 1.89(GIF), 0.679(IIFS)

अतिरिक्त भार कमी कराचचा असेल आणि औद्योगिकरणात वाढ करण्याच्या दृष्टीने करप्रणाली चा ही मोठा वाटा आहे. त्यामुळेच जी.एस.टी. मध्ये उद्योगांच्या समस्या दूर करण्यासाठी तरतुदी करण्यात आल्या आहेत. त्याची माहिती खालील प्रमाणे:

मध्यम आणि लघु उद्योगांना संरक्षण:

या करप्रणालीत 20 लाखांपेक्षाकमीउलाढालअसलेल्याव्यावसायिकांनाजी.एस.टी. नोंदणीतून वगळण्यात आले आहे. ही तरतूद काही राज्यांसाठी 10 लाख आहे. लघु उद्योग जी .एस.टी. तून वगळण्यात आले आहे. तसेच जी. एस.टी. अंतर्गत तिमाही 75 लाख उलाढाल असलेल्या व्यावसायिकां साठी नुकसानभरपाई ची तरतूद करण्यात आली आहे. या योजन अंतर्गत उत्पादकांना एक टक्के दर, हॉटेल व्यावसायिक अडीच टक्के दर आणि व्यापारी 0.5 टक्के दराने एस.जी.एस.टी. आणि सी.जी.एस.टी. अंतर्गत लाभ मिळेल. मात्र या योजने साठी आंतर राज्य व्यापार करणारे व्यावसायिक पात्र नाहीत. जी.एस.टी. मध्ये एकाच प्रकारचा कर भरावा लागणार असल्यामुळे व्यापारी वर्गाला अनावश्यक त्रास होणार नाही व याही क्षेत्राला चालना मिळेल. उत्पादक किंवा पुरवठादार यांच्या कडून उपभ क्ता किंवा किरकोळ विक्रेता यांच्या पर्यंत कर जमा करण्या साठी सरळ विना अडचणीच्या पध्दती मुळे प्रत्येक स्तरावर कर भरावा लागणार नाही. त्यामुळे व्यापार व उद्योग क्षेत्राला अधिक चालना मिळेल.

जी.एस.टी. कर प्रणाली अंतर्गत वस्तु वरील कर निश्चिती:

1) शून्य टक्के जी.एस.टी.

सर्व सामान्य माणसाला जगण्यासाठी लागणाया आवश्यक ग ष्टींचा समावेश करण्यात आला आहे. खाद्यान्न, भाज्या, आटा, गुळ, दूध, अंडी, दही, लस्सी, पनीर, मध, खजूर, मिठ, शिक्षण सेवा व आरोग्य विषयक सेवा.

2)पाच टक्के जी.एस.टी.:

साखर, चहा, कॉफी, खाद्यतेल, काजू, घरगुतीगॅस, पात्राणे (400 रुपये पर्यंत) कापड (1000 रुपये पर्यंत) इ.

3)12 टक्के जी.एस.टी.:

मस्का, तूप, बदाम, फळांचारस, छत्र्या, मोबाईल इ. मध्यमवर्गीय उत्पन्नगटातील उपभग घेणाया वस्तूंवर 12 टक्के जी.एस.टी. लावण्यात आला आहे.

4)18 टक्के जी.एस.टी.:

हेअरऑईल, दुथपेस्त, साबण, पॅास्ता, सुप्स, आईसक्रीम, संगणक, पिंरटर इ. चासमावेश आहे.

5)28 टक्के जी.एस.टी.:

एसी, फ्रीज, लहानकार, महागड्या मोटार सायकल, सिगारेट, लॉटरी, सट्टा इ. निवडव बाबींवर हा कर लावण्यात आला आहे.

वरील प्रमाणेविविध वस्तूंवरजी.एस.टी. अंतर्गतकरआकारण्यात येतआहे.

समारोप: